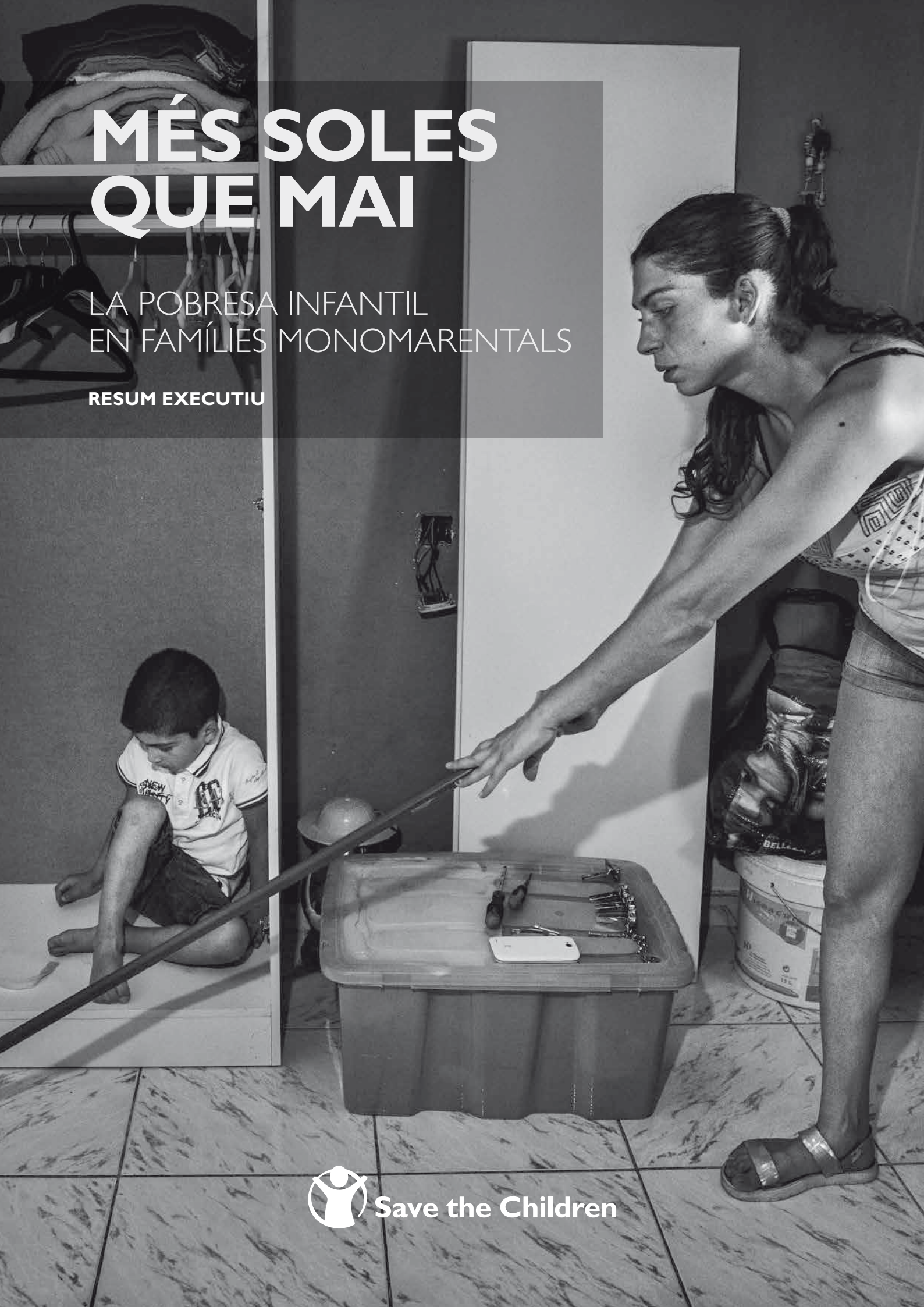

MÉS SOLES QUE MAI

LA POBRESA INFANTIL
EN FAMÍLIES MONOMARENTALS

RESUM EXECUTIU

Save the Children

SAVE THE CHILDREN treballa en més de 120 països.
Salvem les vides dels nens i les nenes. Lluitem pels seus drets.
Els ajudem a desenvolupar el seu potencial.

Coordinadora:

Ana Sastre Campo

Autors:

Violeta Assiego
Thomas Ubrich

Suport tècnic:

Almudena Escorial
Catalina Perazzo
María Cimadevilla
Gema Maldonado

Fotografia:

© Aitor Lara /Save the Children

Art i maquetació:

Óscar Naranjo Galván

RESUM EXECUTIU

Missatges Clau

- El **risc de pobresa o exclusió social infantil** afecta a més d'un de cada tres menors d'edat a Espanya (35,8%)¹ i no ha deixat de créixer des del 2007, superant les taxes de pobresa de la població general. Aquesta situació **afecta més de la meitat de les llars monoparentals (53,3%), i vulnera greument els drets de les nenes i els nens que hi viuen** com a conseqüència de l'exclusió econòmica i social que pateix la seva família. Els poders públics no estan sent capaços de frenar la pobresa infantil i s'està posant en risc el present i el futur d'aquests infants. Acabar amb aquesta situació ha de ser una prioritat política.²
- En àmbits tan rellevants per a la inclusió com l'ocupació, l'habitatge, la salut i la xarxa de suport, la vulnerabilitat de les llars augmenta considerablement quan estan formades per un sol adult amb fill(s) a càrrec. Aquesta **exclusió multidimensional s'ha triplicat en els últims anys i en el 2013 afectava el 33,6% de les llars** (Enquesta FOESSA–2013).³
- El **gènere importa molt quan parlem de famílies monoparentals; es tracta d'una realitat creixent i amb rostre de dona**. Les famílies formades per un adult amb almenys un fill a càrrec són ja gairebé un milió vuit-centes mil i en la seva gran majoria (82%) són llars que tenen al capdavant una dona. Aquest fet fa imprescindible abordar aquesta situació amb un enfocament de gènere que permeti una millor identificació dels factors d'exclusió.
- Les **situacions de precarietat i inestabilitat laboral predominen entre les llars monomarentals**. La pobresa infantil segueix sent major en les llars monomarentals encara que la mare treballi: quan la mare està en atur afecta tres de cada quatre infants, però sorprèn negativament que encara que la mare treballi, més de la meitat dels nens i nenes segueix estant en situació de pobresa.
- Els **poders públics han d'augmentar la inversió social en polítiques de protecció a la infància**, i desenvolupar una estratègia integral de lluita contra la pobresa infantil que estigui basada en l'accés a recursos adequats i a serveis assequibles i de qualitat.⁴ Per això, és essencial recolzar les famílies en la cura i l'atenció dels seus fills, i especialment les més vulnerables, com és el cas de les famílies monomarentals.

¹ ILC (2014), Income and Living Conditions, Eurostat actualitzat al 15/06/2015.

² Dades de l'Enquesta de Condicions de Vida 2014, publicats per l'INE al maig de 2015.

³ L'Enquesta sobre integració social i necessitats socials' de la Fundació FOESSA en aquest informe es denominarà Enquesta FOESSA.

⁴ Recomanació CE 20 de febrer de 2013 "Invertir en la infància: trencar el cicle dels desavantatges".

Què significa la pobresa i l'exclusió social per a una família monomarental?

- Una de cada dues té problemes relacionats amb l'habitatge: risc de desnonament, impagaments, deutes hipotecaris, etc.
- Més d'una de cada quatre ha deixat de comprar medicines, seguir tractaments o dietes, per problemes econòmics.
- Més d'una de cada dues dones no està treballant i les seves possibilitats de tenir una feina a jornada completa es redueixen a la meitat.
- Quatre de cada deu no disposen de diners suficients per a les despeses de la casa i no poden mantenir la llar a una temperatura adequada, i almenys tres de cada quatre han hagut de reduir despeses fixes, de telèfon, televisió o internet.
- Quatre de cada deu considera que el seu nivell de vida ha empitjorat molt l'últim any.

Menys oportunitats d'ocupació i majors problemes de conciliació laboral

Més de la meitat d'aquestes mares no té una ocupació (52%) i moltes altres treballen en condicions de precarietat o inestabilitat. La cura dels fills i la falta de mesures de conciliació resulta determinant a l'hora de no optar a treballs amb majors jornades, i segurament majors ingressos, la qual cosa en moltes ocasions les converteix en treballadores empobrides.

L'habitatge, un element clau del procés d'exclusió

La pèrdua d'ingressos de les llars i els alts costos de l'habitatge caracteritzen una part important dels processos d'exclusió social de les llars monomarentals. L'exclusió residencial que viuen aquestes famílies és complexa i no es limita a l'absència d'un habitatge, també fa referència a altres problemes que incideixen negativament en el procés d'integració, com el reduït nombre de metres quadrats o les condicions de no habitabilitat de les llars que puguin derivar-se de la incapacitat per fer front a les despeses de manteniment d'una casa. El nombre de dones que ha hagut de tornar a viure a casa dels seus pares duplica el del total de llars.

Els problemes de salut i l'alimentació posen en risc l'adequat desenvolupament dels menors d'edat

Una de cada tres llars monomarentals viu situacions d'exclusió relacionades amb l'àmbit de la salut. El 21% d'aquests nens no pot permetre's tenir unes ulleres i el 30% no pot seguir un tractament especialitzat. El 68% d'aquestes famílies ha necessitat reduir despeses relacionades amb l'alimentació i més d'una de cada quatre no segueixen una dieta equilibrada que inclogui la quantitat de proteïnes recomanada. Aquestes circumstàncies poden ocasionar en els infants des de problemes de malnutrició a problemes psicològics que, entre altres conseqüències, poden incidir en el seu rendiment escolar.

Xarxes de suport insuficients

Les mares soles amb fills a càrrec tiren endavant amb veritables obstacles logístics i econòmics, especialment si no compten amb una xarxa de suport familiar i social. El 36% de les mares en llars monomarentals afirma que no pot comptar amb ningú quan sorgeix un problema. Tenir una xarxa de suport o no tenir-la pot ser clau per a aquestes famílies. Un dels aspectes observats en totes les entrevistes mantingudes és el grau de desgast físic i emocional que comporta la cria d'un fill per part d'una sola persona, una cosa que pot arribar a generar patologies i malalties relacionades directament amb l'estrès i l'ansietat; dos de cada deu mares soles amb fills tenen o han tingut algun tipus de problema de salut associat a la depressió i/o crisi d'ansietat.

Resum de propostes

Reconeixement legal i administratiu de la condició de família monoparental

- Elaboració d'una definició homogènia de les famílies monoparentals que permeti garantir un mínim de protecció per part de totes les Administracions en els seus diferents àmbits d'intervenció.

Protecció social

S'ha d'habilitar un calendari sostenible amb l'acord de les forces polítiques i de les diferents administracions territorials amb un compromís per destinar com a mínim al 2% del PIB a la protecció social de la família, amb especial atenció a la infància.

- Incrementar l'import de la prestació per fill a càrrec o menor acollit fins als 100 euros mensuals i planificar la seva progressiva implementació universal.
- Increment addicional del 50% per a famílies monoparentals els ingressos de les quals se situïn per sota del llindar de la pobresa.
- Crear una prestació de maternitat no contributiva per a aquelles mares sense recursos que estiguin en actiu com a demandant d'ocupació.

Educació

- Incloure de manera generalitzada la categoria de família monoparental com a grup especial en l'accés a ajudes i prestacions en l'àmbit escolar.

Transport

- Garantir la gratuïtat del transport públic als nens i nenes de famílies monoparentals fins als 25 anys, sempre que segueixin sent dependents econòmicament de la unitat familiar.
- Aplicar descomptes en les tarifes de bitllets de transport interurbà, aeris, de transport marítim i de tren per a famílies monoparentals.

Oci

- Aplicar descompte del 50% en les entrades dels teatres gestionats per l'Institut Nacional d'Arts Escèniques i de la Música per a famílies monoparentals.

Mesures Fiscals

- Ampliar la deducció per maternitat per a famílies monoparentals en risc d'exclusió social amb fills menors de tres anys, sense que sigui necessari que la mare es trobi treballant.
- Establir una nova deducció per a famílies monoparentals en risc d'exclusió social amb fills a càrrec majors de tres anys i menors de divuit.

Habitatge

- Protecció dels nens i nenes enfront de desnonaments i desallotjaments. Modificació de la legislació en aquests termes:
 - Considerar com a circumstància familiar d'especial vulnerabilitat la unitat familiar monoparental a partir d'un fill.
 - Considerar les famílies monoparentals com a "família en circumstància familiar d'especial vulnerabilitat" pel fet mateix de ser monoparentals.
 - Afavorir que les famílies monoparentals puguin reestructurar el seu deute hipotecari prioritàriament, flexibilitzant les condicions per ser beneficiàries dels processos de reestructuració.
 - Ampliar la protecció dels menors d'edat, vulnerables en termes de realotjament, assegurant una alternativa habitacional digna abans de procedir al desallotjament.
- Consideració específica de les famílies monoparentals com a col·lectius beneficiaris d'ajudes al lloguer i com a membres prioritaris en l'accés a habitatges protegits.

Ocupació i conciliació

- Promoure, a través d'incentius a la contractació, l'ocupació de qualitat de persones amb fills menors d'edat al seu càrrec en llars monoparentals.
- Permís de maternitat d'un any mantenint la retribució salarial completa per a mares o pares de famílies monoparentals.
- Ajudes a domicili i de suport a la unitat de convivència mitjançant una sèrie d'atencions de caràcter personal, psicosocial, educatiu, domèstic i tècnic.⁵
- Desenvolupar permisos parentals retribuïts per a les famílies monoparentals per a la cura de fills a càrrec amb malalties de llarga durada.
- Establir incentius fiscals per a aquelles empreses que respectin i afavoreixin la conciliació laboral i familiar real.
- Facilitar la incorporació del cap de família de llars monoparentals a la formació contínua, tant professional com superior, a través de rebaixes en matrícules, elecció preferent d'horaris, etc., amb l'objectiu d'incrementar la seva empleabilitat.

Salut

- Garantir l'accés a productes i tècniques de suport sanitàries a famílies monoparentals, incloent aquesta condició en els factors que determinen:
 - L'aportació farmacèutica en el pagament de medicaments.⁶
 - L'aportació de l'usuari en les prestacions ortoprotèsiques finançades per la Seguretat Social.⁷

5 Aquestes ajudes podrien consistir per exemple, en la cura de fills, acompanyament en la realització de visites a centres de salut i altres gestions, en prescriure activitats d'oci, en la realització de la compra, les tasques de neteja i manteniment de la casa, etc.

6 Article 94. bis de la Llei 29/2006, de 26 de juliol, de garanties i ús racional dels medicaments i productes sanitaris, Última modificació: 30 de desembre de 2014.

7 Article 9 del Reial Decret 1506/2012, de 2 de novembre, pel qual es regula la cartera comú suplementària de prestació ortoprotèsica del Sistema Nacional de Salut i es fixen les bases per a l'establiment dels imports màxims de finançament en prestació ortoprotèsica.

LA POBRESA NO POT SEGUIR SENT COSA D'INFANTS

Durant els últims 7 anys s'ha produït a Espanya una intensificació de la pobresa i l'exclusió social que ha afectat en major o menor mesura tota la població. Les llars han anat perdent gradualment la seva capacitat adquisitiva,⁸ la qual cosa sens dubte ha influït perquè **una mica més d'una cinquena part de la població (22,2%)⁹ visqui per sota del llindar de la pobresa.**¹⁰ I precisament en una situació socioeconòmica en la qual és fonamental protegir i garantir el benestar dels infants, estem trobant taxes de pobresa infantil que són superiors a les de la població general en més de 8 punts percentuals.¹¹

Fa temps que Save the Children alerta d'aquesta situació, i com aquest empobriment afecta de manera especial els nens i nenes i les llars on viuen. En l'informe '2.826.549 raons. La protecció de la infància enfront de la pobresa: un dret, una obligació i una inversió' analitzem com les dades estadístiques es materialitzen en la vida quotidiana de les nenes i els nens en situacions de pobresa, i com representen un obstacle seriós, en ocasions insalvable, per a gaudir de l'exercici dels seus drets. En aquest context encara no existeixen polítiques específiques i integrals que posin al centre els menors d'edat, i en concret el seu interès superior; capaços de reduir els nivells de desprotecció d'aquests infants per garantir els seus drets conforme al que recull la Convenció sobre els Drets de l'Infant.

La tendència dels últims anys ens indica que la pobresa infantil en comptes de frenar-se s'agreuja, ja que **la taxa de població infantil (0-17) en risc de pobresa i exclusió ha passat del 28,6% en el 2007 al 35,8% l'any 2014**, i les últimes dades facilitades per l'INE per a l'any 2014 assenyalen de nou un increment de tres punts i mig en la taxa d'exclusió de la població menor de 18 anys (35,8%).¹² És a dir, **a Espanya, més d'un de cada tres menors de 18 anys viu en risc de pobresa o exclusió social.**

8 "Els resultats de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) realitzada en la primavera de 2014 ofereixen informació sobre els ingressos mitjans de les llars durant l'any 2013. L'ingrés mitjà anual net per llar es va situar en 26.154 euros, amb una disminució del 2,3% respecte a l'any anterior". Institut Nacional d'Estadística (INE) en la seva nota de premsa publicada el 26 de maig de 2015. (<http://www.ine.es/prensa/np908.pdf>)

9 En l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) de 2014 (i tenint en compte els ingressos de 2013) la taxa de risc de pobresa es va situar en el 22,2% de la població resident a Espanya, davant del 20,4% registrat l'any anterior." Institut Nacional d'Estadística (INE) en la seva nota de premsa publicada el 26 de maig de 2015. (<http://www.ine.es/prensa/np908.pdf>)

10 Al 2014 el llindar de risc de pobresa per a les llars d'una persona (calculat amb ingressos de 2013) es va situar en 7.961 euros, un 1,9 % menys que l'any anterior. En llars compostes per dos adults i dos menors de 14 anys aquest llindar va ser de 16.719 euros." Institut Nacional d'Estadística (INE) en la seva nota de premsa publicada el 26 de maig de 2015. (<http://www.ine.es/prensa/np908.pdf>)

11 Dades INE del 2014: taxa de pobresa general 22,2% i taxa de pobresa infantil 30,5%.

12 Cal destacar l'augment d'aquesta taxa entre els menors de 18 anys (de 3,2 punts) i la disminució per als majors de 65 anys (d'1,3 punts). La taxa de risc de pobresa per als menors de 18 anys es va situar en el 30,5% sent 8,3 punts superior a la del conjunt de la població." Institut Nacional d'Estadística (INE).

Per aquesta raó és necessari que de manera immediata es desenvolupi una estratègia integral de lluita contra la pobresa infantil que estigui basada en l'accés a recursos adequats i a serveis assequibles i de qualitat,¹³ garantint en tot moment que les nenes i els nens siguin escoltats i tinguts en compte en el disseny de les polítiques públiques que els afecten.

La necessitat que Espanya redobli esforços per assegurar que cap col·lectiu d'infants visqui per sota del llindar de la pobresa no és res de nou, ja en el 2010 el Comitè de Drets dels Infants va requerir "que l'Estat reforçés el sistema de prestacions familiars i per fill a càrrec per recolzar els pares i els nens i nenes en general, i especialment les famílies monoparentals, les que tenen molts fills i aquelles amb progenitors aturats".

És precisament un d'aquests nuclis familiars, el de les famílies monoparentals, el que es revela com un dels grups socials més vulnerables: **més de la meitat d'aquestes llars (53,3%)¹⁴ es troben en risc de pobresa o exclusió social¹⁵ i un de cada quatre es troba en situació de pobresa severa¹⁶** –mentre en la resta de famílies arriba a una de cada deu–.

Malgrat la rotunditat de les dades oficials que ofereix l'Institut Nacional d'Estadística, aquestes dades no permeten tenir una perspectiva suficient que faciliti conèixer quins són els factors que fan que les famílies monoparentals siguin més vulnerables, encara que sí mostren que en la seva majoria es tracta de llars encapçalades per dones (82%).

En la necessitat d'aprofundir en una realitat que impacta directament en la pobresa infantil, Save the Children ha realitzat una anàlisi exclusiva sobre les llars monomarentals¹⁷ a partir de les microdades de la **'Enquesta FOESSA sobre integració social i necessitats socials'**.¹⁸ Aquesta recerca és la que ens ha permès extreure conclusions rellevants respecte a quins són els factors de vulnerabilitat que afegeixen risc de pobresa i exclusió en aquestes llars.

13 Recomanació CE 20 de febrer de 2013 "Invertir en la infància: trencar el cicle dels desavantatges".

14 Dades de l'Enquesta de Condicions de Vida 2014 publicats per l' Institut Nacional d'Estadística (INE) al maig 2015.

15 El risc de pobresa i exclusió social, també conegut com a indicador AROPE serveix per mesurar el compliment dels objectius polítics de l'Estratègia 2020. Un dels reptes és reduir en almenys 20 milions el nombre de persones en risc de pobresa i exclusió social en el conjunt dels estats membres. Aquest nou indicador agregat agrupa tres dimensions: 1) Població sota el llindar de la pobresa relativa: aquella que viu en llars amb una renda inferior al 60% de la renda mitjana equivalent (després de les transferències socials); 2) Privació material severa); 3) Població amb baixa intensitat de treball per llar: aquella entre 0 i 59 anys que viuen en llars on els adults (entre 18 i 59 anys) van treballar menys del 20% del seu temps potencial de treball durant l'any passat.

16 La pobresa severa és la versió més greu de la pobresa en un país desenvolupat i té lloc quan certs estàndards mínims de vida, tals com nutrició, salut i habitatge, no poden ser aconseguits (per sota del 30% de la mitjana dels ingressos de la població segons la "Enquesta sobre integració social i necessitats socials" de la Fundació FOESSA (que denominarem a partir d'ara Enquesta FOESSA) i del 40% segons l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE). En aquest cas la dada està presa de l'Enquesta FOESSA.

17 Unitat familiar composta per una mare amb descendència (un fill/a o més) i responsabilitat exclusiva sobre la família.

18 L'objectiu de l'Enquesta FOESSA és quantificar i analitzar les condicions de vida i l'exclusió social a Espanya, i obtenir dades representatives a nivell nacional i a nivell de tretze comunitats autònomes. L'univers (població de referència) són les llars que es troben a Espanya, excepte Ceuta i Melilla. La Unitat d'enquestació són les llars. L'enquesta es realitza de forma presencial, en llars.

savethechildren.es